

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 1 mars 1909, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 5 kap. 3 § strafflagen samt 4 § i lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran den 27 juni 1902.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 18, har herr *U. Leander* anfört följande:

»I hufvudsaklig öfverensstämmelse med det betänkande och förslag angående minderåriga förbrytares behandling, som utarbetats af den af Kungl. Maj:t den 16 oktober 1896 tillsatta kommittén för utredning af bland annat nämnda fråga, har 5 kap. 3 § i strafflagen enligt lag den 27 juni 1902 erhållit följande lydelse:

'Har brott blifvit begånget af någon, som fyllt 15 men ej 18 år, och dömes han härför till böter eller till fängelse i högst 6 månader, må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgifning samt graden af hans förståndsutveckling pröfvas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddeladt beslut, hvarigenom samma person blifvit dömd till straff, skall detta straff, såvidt det utgöres af fängelse eller

böter och de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till fängelse i mera än 6 månader, anses inbegripet i förordnandet.'

Att förenämnda kommitté ansett sig böra inskränka domstolens rätt att meddela förordnande om insättning i uppfostringsanstalt till de fall, då det straff, den brottslige ådragit sig, uppgår till högst sex månaders fängelse, har icke, enligt kommitténs utsago, härrört af någon inre, i sakens natur liggande orsak. Tvärtom borde, förmenar kommittén, därest frågan endast ses ur rent teoretisk synpunkt, denna begränsning betydligt vidgas, såframt den icke alldeles borde bortfalla. Pröfvas det nämligen, att den brottslige, i trots däraf att han öfverskridit den absoluta straffrihetsgränsen, ännu icke kan anses hafva vunnit den sedliga och intellektuella mognad, som bör för straffbarhet förutsättas, synes billigheten kräfva, att han under alla förhållanden i straffrättsligt hänseende behandlas lika med minderåriga under 15 år. När kommittén det oaktadt uppställde nyssnämnda villkor, berodde detta af hänsyn till de kostnader, en vidsträcktare tillämpning af utbyte af straff mot insättande i anstalt skulle medföra.

Då kommittén emellertid tillägger: 'I alla händelser synes det kommittén åtminstone icke för närvarande böra ifrågasättas att utsträcka sådant utbyte längre, än kommitténs förslag innehåller', framgår däraf otvetydigt, att kommittén tänkt sig en utsträckning i en icke alltför aflägsen framtid, då verkningarna af ifrågavarande lag hunnit i någon mån visa sig.

Dessa verkningar kunna redan nu bedömas. De förhoppningar, man hyst om lagens nytta för yngre förbrytares uppfostran till sedlighet och arbetsamhet, ha icke gäckats under de år, lagen tillämpats. Enligt af direktören för statens tvångsuppfostringsanstalt å Bona inhämtade upplysningar ha flera af där intagne elever redan blifvit anställda i tjänst eller yrken och genom sitt förhållande ådagalagt, att den vård och fostran, staten ägnat dem, burit goda frukter. Likaledes ha af diakonissanstaltens föreståndare gynnsamma meddelanden lämnats rörande de minderåriga förbrytare af kvinnkön, som äro intagna å nämnda anstalts hem i Viebäck, till hvars utvidgning Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition af Riksdagen begär nödigt anslag.

Utän att förringa enrumsstraffets betydelse för äldre förbrytare nödgas man dock draga dess ändamålsenlighet i tvifvelsmål, då det gäller yngre personer, som ännu befinna sig i utvecklingsåldern. Onökligen äro utsikterna till upprättelse större, om den vilseförda unga mannen eller kvinnan intages i en anstalt, som mera har karaktären af ett hem, än om dessa unga kastas in i ett fängelse och sålunda

redan tidigt stämplas med förbrytaremärket, som det sedan kan bli svårt nog att få utplånadt. Uppfostran i stället för straff är tydligen den princip, som bör tillämpas, då det gäller bekämpandet af brottslighet bland ungdom. Men så länge endast de, som dömas till högst sex månaders fängelse, kunna bli föremål för s. k. tvångsuppfostran, måste alla yngre personer, som för sina brott ådömas straffarbete, försona dessa sina förseelser i fängelserna. Antalet straffångar i åldern 15—18 år under åren 1905—1907 har enligt fängvårdsstyrelsens underdåniga berättelser för ifrågavarande år varit:

Ålder.	1905.		1906.		1907.	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
15 år	20	2	14	—	5	1
16 »	47	2	29	6	22	1
17 »	66	5	71	5	48	2
18 »	65	8	75	5	56	8

Att flera af dessa unga straffångar växt upp i en sådan omgivning och varit af sådan sinnesbeskaffenhet, att de bort komma i åtnjutande af vård å anstalt i stället för att interneras i ett fängelse, får man taga för alldeles gifvet. Det vore ur flera synpunkter önskligt, att ofvan omförmälda begränsning redan nu kunde helt bortfalla, så att alla unga förbrytare, som befundes vara i behof af vård å uppfostringsanstalt, kunde å sådan intagas, oafsedt straffets art eller tidslängden af detsamma. Men då kostnadsfrågan fortfarande torde lägga hinder i vägen därför, har jag velat inskränka mig till yrkandet, att den skillnad, som i förenämnda hänseende göres emellan fängelse och straffarbete, måtte upphävas, och att följaktligen domstolens rätt att meddela förordnande om insättning i allmän uppfostringsanstalt måtte utsträckas äfven till de fall, då brottet, som den minderårige begått, belägges med straffarbete i högst sex månader.

En dylik utsträckning behöfver ej ur kostnadssynpunkt verka afskräckande. Å statens tvångsuppfostringsanstalt å Bona, hvilken såsom bekant är afsedd endast för ynglingar, ha efter anstaltens öppnande 1905 till och med utgången af förlidet år 139 elever intagits, af hvilka emellertid, enligt hvad ofvan antydts, icke få redan utskrifvits. Därför finnes därstädes ett rätt afsevärdt antal platser obesatta. Efter den

utvidgning af diakonissanstaltens hem i Viebäck, som är nära förestående, torde bemälda hem vara i stånd att för flera år framåt mottaga de jämförelsevis få flickor, om hvilkas insättning i uppfostringsanstalt förordnande kan komma att meddelas.

Men äfven om en ny anstalt af Bonatypen skulle efter hand visa sig behöfelig, torde staten icke böra för detta behjärtansvärda ändamål undandraga sig den erforderliga kostnaden, som i hvarje händelse skulle medföra minskade utgifter för den egentliga fångvården.

Jämväl lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran den 27 juni 1902 synes vara i behof af ett tillägg.

Liksom många, hvilka borde komma i åtnjutande af anstaltsvård, gå miste därom, kan å andra sidan ett och annat exempel påvisas, då i anstalt intagen elev visat sig alldeles oemottaglig för den fostran, anstalten velat ägna honom, och genom sitt förhållande skadligt inverkat på de öfriga eleverna. Till bestyrkande häraf tillåter jag mig hänvisa till det protokoll öfver justitiedepartementens ärenden af den 12 dennes, som är bifogadt årets statsverksproposition.

En dylik obildbar elev borde tydligen kunna skiljas från anstalten. Sådant låter sig likväl icke göra, förrän de föreskrifna två åren efter elevens intagning tilländagått. Ty stadgandet i § 4 af nyss åberopade lag, att anstaltens styrelse äger att redan efter ett år eller dessförinnan öfverlämna elev till enskild vård och tillsyn o. s. v., synes vara afsedd att tillämpas endast i de fall, då denne iakttagit ett synnerligen godt uppförande. Med hänsyn särskildt till de öfriga elevernas bästa borde dock möjlighet beredas styrelsen att befria anstalten från sådana elever, som visa sig vara helt och hållet olämpliga att vistas där. Att finna en fullt tillfredsställande form för denna frågas lösning är ingalunda lätt, men den torde kunna ordnas därigenom, att åt Konungens befallningshafvande i det län, där anstalten är belägen, medgifves rätt att efter anmälan af anstaltens styrelse och efter en ingående pröfning af alla eleven berörande förhållanden skilja denne från anstalten samt förordna, att det straff, som ådömts eleven, skall i vanlig ordning verkställas.

Stadgande i berörda syfte torde lämpligen kunna göras genom ett tillägg till ofvannämnda § 4 i lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran den 27 juni 1902.

Utän att härvidlag göra något bestämdt yrkande tillåter jag mig dock ifrågasätta, huravida icke tvångsuppfostran och tvångsuppfostringsanstalt såsom erinrande om tvångsarbete och tvångsarbetsanstalt skä-

ligen borde utbytas mot benämningarna skyddsuppfostran och skydds-uppfostringsanstalt.

På grund af det anförda vågar jag vördsamt hemställa,

det Riksdagen ville för sin del besluta, att 5 kap. 3 § i strafflagen, sådan denna § lyder enligt lag den 27 juni 1902, måtte erhålla ungefär följande förändrade lydelse:

Har brott blifvit begånget af någon, som fyllt 15 men ej 18 år, och dömes han härför till böter eller ock till fängelse eller straffarbete i högst sex månader, må domstolen — — — — —

Förekomma på en gång till verkställighet — — — — —

skall detta straff, såvidt det utgöres af straffarbete, fängelse eller böter och de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till vare sig straffarbete eller fängelse i mera än sex månader — — — — —

äfvensom att till § 4 i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran ett tillägg måtte göras af ungefär följande innehåll:

Befinnes elev, som på grund af domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt, genom dåligt uppförande skadligt inverka på öfriga elever och låter han sig ej rätta, må styrelsen för anstalten därom göra anmälan hos Konungens befallningshafvande i det län, hvarest anstalten är belägen. Konungens befallningshafvande äger, då grundade skäl därtill föreligga, att skilja dylik elev från anstalten samt förordna, att det eleven ådömda straff skall i vanlig ordning verkställas.»

Såsom motionären framhållit, lära ekonomiska skäl hafva medverkat därtill, att i lagen den 27 juni 1902 angående ändring bland annat i 5 kap. 3 § strafflagen möjligheten för domstol att förordna om däri afsedda unga förbrytares insättande i uppfostringsanstalt begränsades till dem, som blifvit ådömda böter eller fängelse i högst sex månader. Motionären föreslår nu den ändring i detta stadgande, att sådant förordnande måtte kunna meddelas, äfven då domen lyder å straffarbete i högst sex månader. Det är tydligt, att i fråga om unga förbrytare starkare skäl än eljest tala för att vid samhällets reaktion mot brottsligheten hänsyn tages till brottslingens beskaffenhet, de omständigheter, som gjort honom till den han är, och de förutsättningar till förbättring, som hos honom kunna förefinnas. Att därför i fråga om unga personer uppfostran oftare är ett verksammare medel än straff, då det gäller att rätta en rättsstridig vilja, torde vara obestridligt.

*Utskottets
yttrande.*

Gällande lag har härvid så förfarit, att i fråga om förbrytelser af personer under 15 år straff ej kan användas. I fråga om förbrytare mellan 15 och 18 år åter ankommer det på domstolen att inom angifna gräns efter omständigheterna bestämma om straff skall undergå eller om den brottslige i stället skall hänvisas till allmän uppfostringsanstalt. Att den sistnämnda utvägen lämpligen bör kunna anlitas i större omfattning, än gällande lag medgifver, därutinnan är utskottet enigt med motionären.

En närmare granskning af motionärens förslag i denna del gifver emellertid vid handen, att på samma gång det i fråga om straffarbete omfattar de fall, där domen lyder å sådant straff ända till sex månader, detsamma beträffande fängelsestraff stannat vid den nuvarande begränsningen, eller att dylikt straff ådömts i högst sex månader, hvilket ju motsvarar endast tre månaders straffarbete. Redan på denna grund har utskottet icke ansett sig kunna förorda motionärens förslag, som härutinnan tydligen afviker från den i strafflagen eljest antagna grundsatsen beträffande straffarternas inbördes förhållande. Hvad därefter angår frågan om kostnaden för en ifrågasatt vidgad tillämpning af tvångsuppfostringsprincipen i det förevarande afseendet läser utrymmet vid statens uppfostringsanstalt å Bona i Östergötlands län — förutom den för yngre kvinnliga förbrytare afsedda anstalten Viebäck i Jönköpings län, den enda anstalt inom riket, som har att mottaga förbrytare, hvarom här är fråga — med redan gällande lagstiftning i allmänhet vara taget i anspråk i den utsträckning, att något afsevärdt större antal elever där icke kan med anstaltens nuvarande omfattning mottagas. Men äfven om kostnadsfrågan icke skulle lägga något afgörande hinder i vägen för en önskvärd lagändring i nu föreslaget syfte, har dock utskottet i saknad af utredning härutinnan icke kunnat bilda sig någon bestämd mening angående konsekvenserna af motionärens förslag i detta afseende.

Motionären har vidare föreslagit ändring af lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran i syfte, att elever, som visat sig obildbara och genom dåligt uppförande skadligt inverka på öfriga elever, måtte kunna afskiljas från anstalten. Mot motionärens förslag i denna del torde kunna från mera formell synpunkt invändas, att det synes olämpligt att åt administrativ myndighet öfverlämna att besluta om ändring af ett utaf domstol meddeladt, laga kraftvunnet beslut, något, som skulle ske genom ett godtagande af motionärens förslag till ändring af sistnämnda lagstadgande. Men bortsedt härifrån, skulle af detsamma kunna yppas den faran, att man med tillämpning af ett sådant stadgaude kauske alltför snart komme att

uppgifva hoppet om att kunna med de olika medel, som stå en uppfostringsanstalt till buds, rätta sådana vanartiga elever, hvarom här blir fråga. Har det verkligen visat sig, att uppfostringsarbetet är overksam, kan äfven ifrågasättas, om fängelsestraff eller straffarbete skulle vara lämpligare för vinnande af det sökta målet. Den möjligheten vore ej heller utesluten, att en eller annan elev skulle föredraga att undergå det honom ådömda straffet framför en längre tids vistelse å uppfostringsanstalt samt därefter iurätta sitt uppförande.

Ehuru utskottet icke anser det utan betydelse, att en viss skillnad åstadkommes mellan de bildbara och de mera obildbara element, hvarom här är fråga, — en åtskillnad, som i viss mån lär kunna anordnas inom vederbörande anstalt — anser sig utskottet likväl af anförda skäl icke kunna tillstyrka motionärens förslag härutinnan.

Med stöd af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån ändring må kunna ske af 5 kap. 3 § strafflagen i syfte, att där omförmälda unga förbrytare må i större utsträckning, än för närvarande är medgifvet, kunna insättas i allmän uppfostringsanstalt, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en dylik utredning kan föranleda.

Stockholm den 1 mars 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herr *Lindhagen* har begärdt få här antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendets behandling inom utskottet.
